

MedieKultur 16

1991

© Forfatterne og MedieKultur
Omslag: Johan Adam Linneballe, MAA, IDD.

Tryk: Werk's Offset, Aarhus
ISSN 0900-9671

Redaktion:

Jørgen Bang, Aarhus Universitet
Ib Bondebjerg, Københavns Universitet
Per Jauert, Aarhus Universitet
Anne Jerslev, Danmarks Biblioteksskole
Jørgen Poulsen, Roskilde Universitetscenter
Kim Schrøder, Roskilde Universitetscenter (ansvarshavende)
Dorthe Wendt, Aarhus Statsgymnasium

Redaktions- og tidsskriftsadresse:

MedieKultur, AUC
Fibigerstræde 13
9220 Aalborg Ø
Tlf. 9815 8522, lok. 2978, kl. 8.30-11.30

Giro:

4 10 62 96

Priser:

Abonnement for 1991 (nr. 15+16): kr. 130,-. 1992 (nr. 17+18): kr. 160,-.
MedieKultur nr. 1, 2 og 3 samt 7 og 10 er udsolgt.
Enkeltnre.: kr. 75,-.
Ved køb af mindst 5 eks. i samme bestilling: kr. 50,- pr. eks.
Tidligere nr. af det gamle "Massekultur og Medier" (3, 5, 6, 7, 9, 10, 11) kr. 30,-
pr. eks.
Abonnement og enkeltnre. bestilles ved at indbetale beløbet på ovennævnte
girokonto og angive årgang og nr.

Udgiver:

Sammenslutningen af Medieforskere i Danmark

Indledning

Historien om den moderne dagspresse i Danmark følger den udviklingslinje som blev udstukket allerede omkring 1920 - en historie der ifølge presseforskeren Niels Thomsen fremfor noget handler om koncentration. Færre dagblade, der betjener et vigende marked. Ved indgangen til 90'erne er den trykte presse efter nogle få års relativ stabilitet igen præget af en hektisk omstillingsproces, hvor dagbladene gennem fusioner og nye samarbejdsrelationer forsøger at afstive en trængt økonomi samtidig med, at man på den redaktionelle front koncentrerer sig om at udvikle ny journalistik og inddrage nye stofområder, der kan fastholde de gamle læsere og tiltrække nye, ikke mindst blandt de yngre årgange. For antallet af danskere, der ikke læser en hverdagsavis har gennem mange år været jævnt stigende - lige nu er det en tredjedel af befolkningen, som har valgt dagbladet fra som daglig læsning.

Med dette temanummer forsøger vi at indkredse nogle af de mest centrale udviklingstendenser ved den moderne dagspresse. Hovedvægten er lagt på danske forhold, men vi starter med et nordisk overblik. *Karl Erik Gustafsson* redegør i sin artikel for den nordiske dagspresses struktur i slutningen af firserne. Udover at dementere de prognoser, som for et par årtier siden spåede dagspressens afvikling inden 1990 til fordel for de elektroniske medier, fokuserer forfatteren på de ret forskellige traditioner og vilkår for avisdrift, der er i de nordiske lande. Forskellighederne til trods peger han på den lokale forankring og det høje serviceniveau som de faktorer, der skal sikre dagbladets fremtid som konkurrencedygtigt medie i Norden.

Også den følgende artikel er international i sit sigte. Den er skrevet af *Rudolf Prevratil*, presseforsker ved International Journalism Institute i Prag. Ud fra de grundlæggende samfundsmæssige omvæltninger, som har fundet sted i øst- og centraleuropa gennem de sidste år, diskuterer han de principielle publicistiske og pressefaglige problemer, revolutionen har rejst. Gennem en detaljeret redegørelse for den helt aktuelle situation for de trykte medier i Tjekkoslavakiet påviser han, at udviklingen af en demokratisk presse må ske, nok med støtte udefra, men på egne betingelser og med et nuanceret forhold til fortidens historiske erfaringer.

De tre følgende artikler retter perspektivet mod den danske dagspresse. *Sigurd Bennike* har gennem en årrække stået i spidsen for den systematiske indsamling af viden om danskernes læsning af aviser og magasiner, årligt præsenteret i Dansk Media Index. Han giver i sin artikel et overblik over avislæsningen gennem 20 år med vægt på læserprofiler og handlings- og kontaktparametre for forskellige dagbladstyper.

Oversigten følges op i næste artikel, hvor *Hans Degn* præsenterer hovedtrækkene i de økonomiske analyser af den danske dagspresse, som gennem det seneste tiår er foretaget på Den grafiske Højskole. Der er tale om et enestående økonomisk analysemateriale, som ikke tidligere har været præsenteret for en større offentlighed og som samlet giver en solid forståelse for de strukturelle ændringer, som dagspressen nødvendigvis må gennemføre i de kommende år.

Hermed er der banet vej for *Kim Minkes* artikel, som giver et signalment af de journalistiske strategier, som har præget den aktuelt mest trængte del af den danske dagspresse, nemlig de lokale dagblade. Hvor Karl Erik Gustafsson i sin artikel netop fremdrog det lokale engagement som det centrale for dagbladenes overlevelsesmuligheder påpeger Kim Minke hvorledes en traditionel forvaltning af lokaljournalistikken sammen med ændringerne i de moderne livsformer er kernen i en række forskelligartede krisesyntomer. Selvom man i en karakteristik af læseroplevelsen tilsyneladende kan registrere et interesseskift bort fra nyhedsjournalistikken og hen mod bl.a. oplevelsesjournalistik og baggrundsorientering, er der ikke tale om entydige bevægelser, som peger mod bestemte redaktionelle strategier til løsning af problemet med den vigende dækning.

Temaet afsluttes med en artikel, som ikke har en direkte tilknytning til de aktuelle forhold i og omkring dagspressen. *Finn Frandsen* har gennem nogle år interesseret sig for avisens paratekst - dvs. de forløbere, rubrikker, bokse og andet stof, som står foran den "egentlige" tekst og indvirker på receptionen af den. Artiklen er sprogvidenskabeligt funderet og dens mål er at etablere en terminologi på et felt, som medieforskere og journalister hidtil har angrebet intuitivt.

Bortset fra den sidste artikel blev alle bidragene til dette tema oprindeligt præsenteret som foredrag ved SMID's årsmøde i efteråret 1990.

Som sædvanligt slutter nummeret med en fyldig anmeldelsessektion.

Redaktionen

Nordisk dagspresstruktur i slutet av 1980-talet

Af Karl Erik Gustafsson

Dagspressen i Norden har op gennem firserne forbedret sin position - totaloplaget er vokset og udgivelsesfrekvensen er øget. Prognoser fra forskellige samfundsforskere lød for 10-15 år siden ellers på stagnation og voldsom omlægning, ikke mindst på grund af konkurrencen fra de elektroniske medier.

Dagspressen har dog ændret sig og den står ikke mindst i Danmark over for store udfordringer. Karl Erik Gustafsson tegner da også i sin artikel et nuanceret billede af både ligheder og ikke mindst forskelle på dagspresseområdet i de forskellige nordiske lande, hvor typologi, læsemønstre og indtægtsforhold udviser stor variation. En væsentlig faktor bag disse forskelle, som placerer Danmark nederst i hierarkiet blandt de stærkt avis-konsumerende broderlande, er statsstøtten til dagbladene, hvor den direkte og selektive støtte har vist sig at gavne branchen som helhed.

Enligt de prognoser som gjordes för 15-20 år sedan skulle 1980-talet bli det sista årtiondet för den traditionella dagstidningen, tryckt på papper och distribuerad med bud. Ett sådant, tekniskt omständligt massmedium som dagstidningen ansågs inte ha överlevnadsförmåga i ett elektroniskt informationssamhälle.

Nu är 1980-talet passerat och vi vet hur det gick. Det årtionde som skulle bli de nya mediernas blev i stället de gamla mediernas. I Danmark, Finland, Norge och Sverige ökade som framgår av *tabell 1* antalet tidningsexemplar per 1 000 invånare under 1980-talet.

Tabell 1 Upplaga per 1000 invånare 1979, 1984 och 1989, vardagar 4-7 nr. per vecka

Land	1979	1984	1989
Danmark	358	355	362
Finland	489	534	554
Norge	453	501	613
Sverige	527	528	536

Vi kan dock inte slå oss till ro med att konstatera detta. Vi måste försöka få fram varför det gick som det gjorde. Den elektroniska medie-revolutionen kanske bara blivit fördröjd ett decennium.